

بسم الله الرحمن الرحيم

سوال و جواب

دیدگاه امریکا برای حل قضیه قبرس

(ترجمه)

سوال:

ریاست جمهوری ترکیه روز دوشنبه اعلام کرد که «طوفان آرهورمان» رئیس جمهوری قبرس شمالی، روز پنجشنبه آینده (۱۳ نوامبر ۲۰۲۵) به انقره سفر خواهد کرد. «برهان الدین دوران» رئیس اداره ارتباطات ریاست جمهوری ترکیه گفت که این سفر به دعوت رئیس جمهور اردوغان انجام می شود. دوران افزود که این سفر نخستین دیدار خارجی آرهورمان خواهد بود. در تاریخ ۱۹ اکتوبر، کمیسیون عالی انتخابات در قبرس ترکیه اعلام کرد که «طوفان آرهورمان» رهبر حزب جمهوری خواه ترکی، برنده انتخابات ریاست جمهوری شده است. (خبرگزاری اناضول - ۱۰ نوامبر ۲۰۲۵)

پس چه چیزی سبب این نزدیکی شده است؟ در حالی که آرهورمان در کارزار انتخاباتی خود، خواهان «یکپارچه سازی جزیره» بود و اردوغان از «دو دولت» سخن می گفت؟ آیا امریکا پشت این نزدیکی قرار دارد؟ جزاک الله خیر!

جواب:

برای روشن شدن جواب این سوالات، نکات ذیل را مرور می کنیم:

نخست: طوفان آرهورمان نامزد مخالفان در قبرس شمالی، از دور اول در انتخابات پیروز شد و بیش از ۶۲ درصد آرا را به دست آورد؛ در حالی که رئیس جمهور فعلی ارسین تتار، کمتر از ۳۶ درصد رأی گرفت. (آرتی، ۱۹/۱۰/۲۰۲۵)

آنچه در این انتخابات تازگی دارد، پیروزی نامزد مخالف است؛ نامزدی که کمپاین انتخاباتی خود را بر اساس یکپارچه سازی جزیره با قبرس یونانی بنا کرده بود، آن هم از همان دور نخست و با فاصله بسیار زیاد؛ در حالی که رئیس جمهور فعلی که خواهان راه حل دو دولت بود ناکام ماند؛ همان راه حلی که ترکیه دهه ها است آن را تبلیغ می کند. اینک برای درک پیامدهای این نتایج در سطح داخلی و بین المللی، موارد زیر را بررسی می کنیم:

۱. از زاویه حضور ترکیه در شمال قبرس باید گفت که ترکیه در دورانی که تابع سیاست های انگلستان بود، از به حاشیه راندن مسلمانان ترک توسط قبرسی های یونانی در جزیره بهره برداری کرد و در سال ۱۹۷۴ برای جلوگیری از ورود نفوذ امریکا به جزیره، از طریق کارگزاران و اشنگتن مداخله نظامی انجام داد، و آن زمان به هدفش دست یافت. اما سال های حکومت اردوغان، ترکیه را از جبهه انگلستان به جبهه امریکا منتقل کرد. به همین دلیل حضور ترکیه در شمال جزیره عملاً به «چوب فشار» در دست امریکا تبدیل شده است. از بُعد داخلی نیز سکولارها همواره دست بالا را در شمال جزیره داشته اند و مقام های حکومتی تا سال ها حتی اجازه پوشیدن خمار را برای دختران در مکاتب نمی دادند. زمانی که نخست وزیر در ماه اپریل ۲۰۲۵ پوشیدن خمار را مجاز اعلام کرد، محکمه عالی قانون اساسی در سپتامبر ۲۰۲۵ آن تصمیم را لغو کرد. (روزنامه خبرلر، ۲۵/۹/۲۰۲۵) این موضوع نشان می دهد که سکولاریزم افراطی تا چه اندازه در شمال قبرس نفوذ دارد.

۲. از آنجا که ترکیه طی این سال ها هیچ الگوی روشن پیشرفت اقتصادی را به شمال جزیره نیاورده و وضع اقتصادی در شمال قبرس همچنان در حاشیه و بی رمق مانده است، بلکه این منطقه به پناهگاهی برای پول های ناسالم بدل شده و قمارخانه ها و کازینوها در آن رو به گسترش نهاده است. ... از سوی دیگر، قبرس یونانی که در سال ۲۰۰۴ عضو اتحادیه اروپا شد و در سال ۲۰۰۸ به منطقه یورو پیوست. همین تحولات، میل و فشار گروه های خواهان یکپارچه سازی جزیره با قبرس یونانی را بیشتر کرده است؛ به ویژه در حالی که ترکیه دهه ها است در اتحادیه اروپا را می کوبد و این در هنوز به روی او باز نشده است!

ثانیاً: همین فضای داخلی، این روابط نزدیک با ترکیه و نیز عجله و فشار جریان‌های سکولار، همه در شکل‌گیری نتیجه انتخابات سهم داشتند؛ به‌گونه‌ای که طوفان آره‌ورمان با رأی بسیار بالا و از همان دور نخست برنده شد. اما این عوامل داخلی، علت اصلی این پیروزی نبودند؛ بلکه تغییرات صحنه جهانی و کشفیات گاز شرق مدیترانه تأثیر سنگین‌تری گذاشته‌اند، و توضیح آن چنین است:

۱. جنگ روسیه و اوکراین: در راستای آمادگی برای تمام سناریوهای ممکن در پیشرفت جنگ روسیه در اوکراین و احتمال تسلط روسیه بر دریای سیاه، آمریکا در حال تقویت حضور نظامی خود در پایگاه نظامی‌اش در یونان است که شامل انتقال بخشی از تجهیزات زمینی می‌شود. از سوی دیگر برای مقابله با تهدیدهای روسیه، نگاه آمریکا نسبت به قبرس به عنوان یک ناو هواپیمابر ثابت در منطقه دوباره پررنگ شده است. به همین خاطر، رؤیای قدیمی ساخت پایگاه نظامی در این جزیره دوباره در آمریکا جان گرفته و جنگ اوکراین این نیاز را برای آمریکا بیشتر ساخته. از سوی دیگر، با توجه به جنگ‌های خاورمیانه، آمریکا حضور نظامی خود در قبرس را باثبات‌تر و مطمئن‌تر از حضور خود در منطقه عربی می‌بیند؛ زیرا از (ناپایداری داخلی و رشد فضای اسلامی در آن) بیم دارد و فکر می‌کند که این حضور، فشارهای منطقه‌ای را کمتر متوجه نفوذ آمریکا می‌سازد.

۲. اکتشافات گاز طبیعی: کشفیات بزرگ گاز طبیعی در شرق مدیترانه طی دو دهه گذشته، طمع شرکت‌های انرژی آمریکایی را که هم‌اکنون نیز در بهره‌برداری از میدان‌های گاز این منطقه فعال هستند، به‌شدت برانگیخته و آمریکا را به گسترش نفوذش در این منطقه وامی‌دارد. در این زمینه، قبرس هم از نظر تولید گاز و چه از نظر مسیرهای خطوط لوله، حلقه مهمی محسوب می‌شود. به همین دلیل، سفیر آمریکا در قبرس به طور مرتب با رئیس‌جمهور قبرس دیدار می‌کند و از سال ۲۰۱۸ تاکنون، موضوع کشفیات نفت و گاز شرق مدیترانه را با وی بررسی می‌نماید. همچنین سفرهای اعضای کانگرس آمریکا به نیکوزیا نیز در همین راستا صورت می‌گیرد. همین مسأله گاز سبب شده است میان کشورهای منطقه منازعات تازه‌ای بر سر «مرزهای اقتصادی دریایی» به‌وجود آید. هنگامی که اداره ترامپ در آغاز سال میلادی جدید دوباره به قدرت بازگشت، نفوذ شرکت‌های انرژی آمریکا نیز همراه آن تقویت شد و این اداره با سرعت بیشتری برای تسلط بر تولید گاز طبیعی شرق مدیترانه اقدام کرد تا این تولید را به ابزاری دیگر برای وابسته‌نگه‌داشتن اروپا در زمینه انرژی تبدیل کند، پس از آن‌که اروپا را از گاز روسیه محروم ساخت.

۳. ضعف بریتانیا پس از برکسیت: پس از برکسیت، نگاه آمریکا به بریتانیا تغییر کرد و ضعف لندن آشکار شد. با آن‌که آمریکا در زمان خروج بریتانیا از اتحادیه اروپا در سال ۲۰۲۰ وعده «توافق بزرگ تجاری» داده بود؛ و عده‌ای که هرگز عملی نشد؛ اما اداره ترامپ نعت‌ها آن وعده را محقق نکرد، بلکه بر لندن تعرفه‌های گمرکی سنگینی تحمیل کرد که پیامدهای آن تا امروز در قالب تعطیلی کارخانه‌های بریتانیایی دیده می‌شود. با توجه به این موضوع، آمریکا خود را وارث نفوذ بریتانیا می‌بیند و بهره‌برداری از ابزارهای آن، به ویژه قبرس را به سود خود ضروری می‌داند. در همین چارچوب، مجله آمریکایی The National Interest که گرایش محافظه‌کار دارد و از جریان ترامپ حمایت می‌کند، در تاریخ ۸/۱۱/۲۰۲۴ مقاله‌ای از «مایکل روبین» یکی از چهره‌های شناخته‌شده راست‌گرای آمریکا منتشر کرد که در آن خواستار این بود که آمریکا باید بریتانیا را از قبرس دور کرده و دو پایگاه نظامی آن در آکروتیری و دیکلیا که ۳٪ از خاک جزیره را تشکیل می‌دهند را در اختیار بگیرد!

۴. به‌نظر می‌رسد همین تحولات بین‌المللی و اکتشافات گازی، زمینه‌ساز شکل‌گیری رویکرد جدید آمریکا به سوی یکپارچه‌سازی جزیره قبرس شده باشد. بنابراین دولت ترامپ در دوره نخست خود، تحریم فروش سلاح به قبرس را که از سال ۱۹۸۷ برقرار بود، لغو کرد. خبرگزاری سوئیس انفو در ۲ سپتامبر ۲۰۲۰ گزارش داد: «ایالات متحده روز سه‌شنبه اعلام کرد ممنوعیت فروش تجهیزات نظامی به قبرس را که بیش از سی سال اعمال شده بود به صورت جزئی و برای مدت یک سال لغو کرده است... وزارت خارجه آمریکا در بیانیه‌ای گفت: مایک پومپئو وزیر خارجه آمریکا، رئیس‌جمهور قبرس را از تصمیم خود مبنی بر رفع محدودیت صادرات، باز صادرات و انتقال تجهیزات غیرکشنده دفاعی و خدمات مرتبط آگاه ساخته است». این لغو محدودیت هر سال تمدید می‌شود. سپس اداره بایدن همین مسیر را ادامه داد و یک توافق‌نامه مهم دفاعی

با قبرس امضا کرد. «قبرس و ایالات متحده توافق‌نامه چارچوب همکاری دفاعی را امضا کردند که راه‌های تقویت پاسخ‌گویی دو کشور به بحران‌های انسانی منطقه و نگرانی‌های امنیتی را مشخص می‌سازد.» (اليوم السابع، ۱۰ سپتامبر ۲۰۲۴)

ثالثاً: در رویداد بسیار کم‌سابقه که تنها در سال‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۹۶ رخ داده بود، رئیس‌جمهور امریکا، بایدن، رئیس‌جمهور قبرس را در واشنگتن پذیرفت. این دیدار در روزهای پایانی دوره اداره بایدن و پس از اعلام پیروزی ترامپ انجام شد. امریکا در این دیدار موضع خود را چنین اعلام کرد: رئیس‌جمهور امریکا که میزبان نیکوس خریستودولیدیس، رئیس‌جمهوری قبرس در کاخ سفید بود، در سخنان خود پیش از ملاقات گفت: «من همچنان نسبت به امکان وحدت قبرس بر پایه یک فدراسیون دو منطقه‌ای و دو جامعه‌ای خوش‌بین هستم.» او تأکید کرد که «ایالات متحده آماده است هر گونه حمایتی که در توان دارد، برای رسیدن به این هدف ارائه کند.» از سوی دیگر، رئیس‌جمهور نیکوس نیز تأیید کرد که در مورد مسئله قبرس بر حمایت امریکا حساب می‌کند. (خبرگزاری قبرس، ۳۰ اکتوبر ۲۰۲۴) پیش از این نیز وزیر دفاع اداره قبرس یونانی، پالماس، اعلام کرده بود که ساخت یک پایگاه هلیکوپتر نزدیک شهر لارناکا در جریان است. رسانه‌های قبرس یونانی گزارش دادند که این پایگاه برای استفاده ایالات متحده اختصاص خواهد یافت. (روزنامه Turkey Today، ۲۹ جولای ۲۰۲۴)

رابعاً: اما ترکیه اعلام کرده بود که با توافق‌نامه دفاعی میان قبرس یونانی و امریکا مخالفت می‌کند. (وب‌سایت وزارت خارجه ترکیه، ۱۱ سپتامبر ۲۰۲۴) اما چون ترکیه تابع امریکا است، نمی‌تواند با تصمیمی که امریکا اتخاذ کرده است مخالفت کند. از همین‌رو ترکیه دیدارهای سطح‌بالایی با مقامات یونان برگزار کرد و حتی با مقام‌های قبرس یونانی که به دلیل مناقشه سر شمال قبرس آنان را به رسمیت نمی‌شناسد، تماس برقرار نمود:

۱. «مقامات قبرس گفتند که رؤسای جمهور ترکیه و قبرس روز پنجشنبه در حاشیه یک اجلاس در مجارستان در دیداری بی‌سابقه با یکدیگر مقالات کردند. بانیس معاون سخنگوی دولت قبرس، در پیامی در پلتفرم ایکس گفت که هاکان فیدان وزیر خارجه ترکیه نیز در این نشست حضور داشته است. (سایت الاتحاد للأخبار، ۷ نوامبر ۲۰۲۴) به احتمال زیاد این دیدار با درخواست امریکا صورت گرفته است تا ترکیه را برای پذیرش راحل امریکایی در قبرس تحت فشار بگذارد.

۲. برای مثال زمانی که ترکیه فضای تنش با یونان را بالا می‌برد، این کار در راستای خواسته‌های دولت ترامپ در دوره اولش او بود. اما زمانی که باید روی کار آمد و رویکرد «بازگشت به رهبری متحدان اروپایی» را در پیش گرفت، ترکیه اردوغان خود را با همین جهت‌گیری تازه امریکایی که مخالف جهت‌گیری دولت قبلی بود تطبیق داد...

۳. همچنین مخالفت ترکیه با همکاری دفاعی امریکا با قبرس یونانی در سال ۲۰۲۴ بیشتر در حد شعار و فاقد اثر واقعی بود؛ زیرا کمی بعد از همین مخالفت، اردوغان با رئیس قبرس یونانی دیدار کرد! این نشان می‌دهد که ترکیه اردوغان جهت خود را بر اساس سیاست‌های امریکا تغییر می‌دهد.

خامساً: درباره اظهارات رئیس‌جمهور منتخب قبرس شمالی: آرهورمان پیروزی خود را «دستاوردی برای همه قبرسی‌های ترک با هر گرایش و وابستگی» توصیف کرده و تأکید نمود که قصد دارد سیاست خارجی را «در هماهنگی نزدیک با ترکیه» پیش ببرد، تا وحدت صف و موضع حفظ شود. (الجزیره نت، ۲۰ اکتوبر ۲۰۲۵) می‌توان گفت این موضع‌گیری‌ها در راستای آماده‌سازی فضا برای شکل‌گیری نزدیکی میان دو طرف و پیشبرد طرح امریکا برای ایجاد ساختار فدرالی در قبرس است. این فضا واکنش‌های تند را نیز به همراه داشت. دولت باهچلی، متحد سیاسی اردوغان و رهبر ملی‌گرایان ترک در انقره، به‌شدت به نتایج انتخابات اعتراض کرد و خواستار تشکیل فوری پارلمان قبرس شمالی برای اعلام رد نتایج انتخابات را و تصویب الحاق به جمهوری ترکیه شد. (آر تی، ۱۹ اکتوبر ۲۰۲۵)

با وجود این مواضع تند، خود اردوغان رویکرد دیگری اتخاذ کرد. بر اساس گزارش خبرگزاری اناضول در ۱۹ اکتوبر ۲۰۲۵، رجب طیب اردوغان رئیس‌جمهور ترکیه روز یکشنبه پیروزی آرهورمان رهبر حزب جمهوری ترک در جمهوری ترک قبرس را تبریک گفت و حتی به بلوغ دموکراسی در قبرس شمالی افتخار کرد. این تفاوت رویکرد نشان می‌دهد که

مواضع سخت، بیشتر از سوی حلقه‌های سیاسی دور از قدرت در ترکیه مطرح می‌شود، در حالی که دولت اردوغان، که به‌شکلی عمیق با جهت‌گیری‌های امریکا هماهنگ است، موقعیت خود را بر اساس سیاست‌های امریکا تنظیم می‌کند. به همین دلیل اردوغان مسیر طرح «الحاق» یا «دو دولت» را کنار گذاشته و اکنون به ایجاد یک ساختار «فدرالی» در قبرس تمایل پیدا کرده است.

ساساً: بر این اساس، به‌منظر می‌رسد روند مذاکرات برای «یکپارچه‌سازی جزیره قبرس» بر اساس طرح مورد حمایت امریکا شتاب بیشتری بگیرد؛ طرحی که بر یک «فدراسیون دومتطقه‌ای و دوطایفه‌ای» استوار است؛ ساختاری که در آن دست بالای قدرت در اختیار قبرسی‌های یونانی خواهد بود، در حالی که حقوق سیاسی مسلمانان ترک‌تبار کمتر در نظر گرفته می‌شود. این طرح همسو با سیاست امریکا خصمانه امریکا با اسلام و همسو با دیدگاه آن برای نقش بزرگتر برای قبرس یونانی‌محور با ویژگی‌های یونانی رومی و تابع به امریکا است. از سوی دیگر، ترکیه نیز که خود را در مدار سیاست‌های امریکا قرار داده، توان مخالفت با چنین طرحی را ندارد.

اگر وضعیت داخلی قبرس، شرایط ترکیه و فضای بین‌المللی به همین گونه ادامه یابد، این‌بار مسیر برای موفقیت مذاکرات در چارچوب یک فدراسیون مطابق دیدگاه امریکا هموارتر خواهد بود. همچنین دور از انتظار نیست که سفر آرهورمان به ترکیه در روز پنجشنبه، ۱۳ نوامبر ۲۰۲۵، نخستین گام در اجرای طرح امریکا برای ایجاد یک فدراسیون دومتطقه‌ای و دوطایفه‌ای باشد؛ طرحی که بر اساس آن، امور داخلی هر منطقه به‌طور مستقل در اختیار همان منطقه خواهد بود، اما امور دفاعی و سیاست خارجی عمدتاً در اختیار «دولت فدرال» قرار می‌گیرد؛ یعنی در عمل در دست قبرسی‌های یونانی. اگر اوضاع مطابق خواست امریکا پیش برود، این طرح شامل «خالی‌سازی قبرس از نیروهای خارجی» نیز خواهد شد. به این معنا که دو پایگاه بریتانیا در جزیره و نیروهای ترکیه‌ای از قبرس خارج می‌شوند و امریکا تنها قدرتی خواهد بود که پایگاه‌های نظامی در شمال قبرس در اختیار دارد.

سابعاً: واقعاً دردآور است که سلطه کشورهای استعمارگر یکی پس از دیگری بر سرزمین‌های اسلامی افزایش می‌یابد، آن هم در برابر دیده حکام مسلمان، بی‌آن‌که کوچک‌ترین اعتراضی کنند؛ چه رسد به واکنشی که این سلطه را به مرزهای همان کشورها برگرداند یا حتی آن را تعقیب کند؛ چنان‌که در دوران خلافت راشدین مسلمانان دشمن را تعقیب کردند تا عدالت اسلام در سراسر جهان گسترش یافت. اما چگونه می‌توان از حکامی که خودشان به قدرت‌های استعمارگر وابسته‌اند انتظار ایستادگی در برابر آنان را داشت؟! قبرس شاهد روشن این واقعیت است. امریکا در این جزیره هر کاری بخواهد انجام می‌دهد، در حالی که قبرس سرزمین اسلامی است که مسلمانان در زمان عثمان بن عفان، خلیفه سوم، در سال ۲۸ هجری آن را فتح کردند؛ فتحی که از نخستین غزوات دریایی مسلمانان به‌شمار می‌رود. گروهی از صحابه رسول الله صلی الله علیه وسلم در این فتح شرکت داشتند؛ از جمله ابوذر، عباد بن صامت به همراه همسرش ام حرام، ابو درداء و شداد بن اوس رضی الله عنهم. تا امروز قبر صحابه بزرگوار ام حرام یکی از زیارتگاه‌های معروف قبرس است.

قبرس در تاریخ اسلام جایگاه ویژه‌ای دارد. از همین رو، هنگامی که صلیبی‌های اروپایی در نخستین جنگ‌های صلیبی آن را اشغال کردند، مسلمانان آرام نگرفتند تا آن را بازپس گرفتند و به قلمرو اسلام بازگرداندند. سپس این جزیره همانند دیگر سرزمین‌های اسلامی بخشی از دولت عثمانی شد، زیرا خلافت به آن‌ها منتقل شده بود. اما پس از سقوط خلافت، انگلیس‌ها قبرس را به مستعمرات خود اضافه کردند. اما همان‌گونه که مسلمانان قبرس را از دست صلیبی‌ها بازپس گرفتند، به خواست پروردگار عزیز و حمید بار دیگر آن را به سرزمین اسلام بازخواهند گرداند.

راه حل درست برای قبرس بازگشت آن به اصل خود به عنوان سرزمینی اسلامی، همان‌گونه که در دوره خلافت عثمانی بود. بنابراین قبرس اکنون باید بخشی از ترکیه باشد تا هنگامی که خلافت دوباره برپا گردد و پرچم اسلام بر فراز آن و همه سرزمین‌های مسلمانان برافراشته شود. بی‌تردید این امر به خواست الله سبحانه و تعالی تحقق خواهد یافت، و آن است رستگاری بزرگ. این است راحل و این است حقیقت:

﴿فَمَآذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ﴾ [یونس: 32]

ترجمه: پس بعد از حق جز گمراهی چیست؟ پس به کجا رویگردان می‌شوید؟

رامحل واقعی آن چیزی نیست که امریکا یا بریتانیا برای آن برنامه‌ریزی می‌کنند. به تعبیر دیگر رامحل این نیست که قبرس به دو دولت تقسیم شود؛ خواه یکی به ترکیه ملحق شود و دیگری به یونان ملحق شد یا نه. همچنین رامحل آن نیست که قبرس به صورت یک دولت فدرالی اداره شود که رومی‌ها (یونانی‌ها) در آن دست بالا را داشته باشند و نه آن‌که یک دولت واحد تشکیل شود و همان‌ها حاکم آن باشند. زیرا روم نیست که هیچ کدام از سرزمین‌های اسلامی تحت سلطه کفار قرار بگیرد.

﴿وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾ [نساء: 141]

ترجمه: الله (سبحانه و تعالی) هرگز راهی برای (تسلط) کافران بر مؤمنین قرار نداده است.

قبرس، به خواست الله سبحانه و تعالی، به همان جایگاه پیشین خود بازخواهد گشت: سرزمینی اسلامی. گردش روزگار چنین بوده است که دست‌های گوناگونی بر قبرس مسلط شده‌اند، اما پایان کار همیشه از آن پرهیزگاران است.

﴿وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَى أَمْرِهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [یوسف: 21]

ترجمه: الله (سبحانه و تعالی) بر کار خویش مسلط است، ولی بیشتر مردم نمی‌دانند.

شیخ عطاء بن خلیل ابوالرشته

امیر حزب التحریر

۲۱ جمادی‌الاول ۱۴۴۷ ه.ق.

۱۲ نوامبر ۲۰۲۵ م

مترجم: طه خالد